

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatembetene
Sjefen for Kripos
Sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste
Politimestrene

DERES REF.:

VÅR REF.:
2012/02261-030 GKL/ggr
624.7

DATO:
17.10.2013
Pkt III endret
4.11.2014

RETNINGSLINJER FOR REGISTRERING I DNA IDENTITETSREGISTERET (RETTET VERSJON 17. OKTOBER 2013)

I Innledning

Gjeldende retningslinjer for registrering i DNA-registeret mv. fremgår av riksadvokatens brev 15. august 2008. Punkt III i brevet omhandler registrering i identitetsregisteret, og utgangspunktet er at personer som idømmes ubetinget fengsel i mer enn 60 dager skal registreres. Terskelen for registrering ble den gang satt betydelig høyere enn det loven gir hjemmel for, bl.a. av kapasitetshensyn. Samtidig ble det gitt uttrykk for at det var meget aktuelt med justering av direktivene etter en viss tid, og en så for seg at dette kunne gjøres etappevis. Det er nå gått fem år siden DNA-reformen ble iverksatt med ovennevnte retningslinjer, og riksadvokaten har besluttet å senke terskelen for registrering i identitetsregisteret betraktelig.

I høringsbrev 28. desember 2012 ba riksadvokaten om synspunkter til hvilke strafferettslige reaksjoner som bør gi grunnlag for registrering i DNA-registeret.

Retningslinjene nedenfor er fastsatt etter en avveining av ulike hensyn, hvor ønsket om å bekjempe og oppklare straffbare handlinger, personvernens hensyn og kapasitet står sentralt. DNA er utvilsomt et nyttig bidrag ved bekjempelse og oppklaring av integritetskrenkende og alvorlig kriminalitet. Pr. i dag har ikke norske myndigheter forskningsbaserte og nøyaktige data om hvor mange som begår gjentatt kriminalitet av ulik art og om detaljer hva gjelder identitetsregisterets direkte betydning for oppklaring av saker, dessverre. Basert på erfaringer og tilbakemeldinger fra politiet, er det likevel ingen tvil om at en rekke alvorlige lovbrudd begås av personer som allerede er ilagt straff for handlinger av ulik alvorlighetsgrad. Også foreløpige funn i den evaluering av DNA-reformen som Politidirektoratet har igangsatt, viser at DNA er et nyttig hjelpemiddel i saker der det sikres spor.¹ Som det fremgår nedenfor, er vilkårene for registrering satt lavere for noen typer lovbrudd enn andre. Dette gjelder først og fremst lovbrudd som erfaringsmessig ikke sjelden begås av personer som senere begår flere, gjerne alvorligere, lovbrudd. Terskelen er satt lavest for personer som utvises fra landet på grunn av et straffbart forhold. Med en registrering i identitetsregisteret kan en lettere identifisere personer som forblir i, eller returnerer til, Norge og begår ny kriminalitet.

¹ Det er vinnings- og voldtektssaker som er undersøkt.

Registrering her i landet kan dessuten bidra til oppklaring av eventuelle straffbare forhold begått i utlandet.

Det er vektlagt at Folkehelseinstituttet har kapasitet til å analysere ca. 10 000 flere personprøver pr. år, og at økningen i antall slike prøver ikke bør overstige dette.

De nye retningslinjene gjelder for personer som har fått sin sak endelig avgjort, ved rettskraftig dom eller vedtatt forelegg, fra og med 1. oktober 2013. For dommer avsagt og forelegg vedtatt før dette tidspunkt gjelder de tidligere retningslinjene.

Politiregisterloven § 12 og politiregisterforskriften kapittel 45 trådte i kraft ved kgl. res. 27. september d.å. Dermed er det nå dette regelverket, samt straffeprosessloven § 158, som utgjør det rettslige grunnlaget for DNA-registeret. Innholdet i straffeprosessloven § 160a og påtaleinstruksen kapittel 11a er i hovedsak videreført (men se nedenfor om beslutninger om overføring fra etterforskningsregisteret til identitetsregisteret).

II Registrering i identitetsregisteret

Følgende personer *skal* registreres i identitetsregisteret:

1. a) Alle som her i landet er idømt *forvaring, ubetinget fengsel* (inkludert deldom) *eller samfunnsstraff*. Registrering skal skje uavhengig av hvilket lovbrudd dommen gjelder.

Det samme gjelder alle som har fått dom på *overføring til tvungen psyisk helsevern* eller *tvungen omsorg*.

- b) Alle som er idømt *betinget fengsel* for overtredelse eller forsøk på overtredelse av straffeloven § 162, bestemmelser i kapittel 19, § 219, §§ 228–233, § 258, jf. § 257 eller § 268, jf. § 267.
- c) Alle som er idømt *bot* eller har vedtatt *forelegg* utstedt av norsk påtalemyndighet for overtredelse eller forsøk på overtredelse av bestemmelser i straffeloven kapittel 19, § 258, jf. § 257 eller § 268, jf. § 267.
2. Får politiet pålitelig og verifisert kunnskap om at noen som arbeider eller oppholder seg i Norge er ilagt en rettskraftig straff i utlandet, som tilsvarer reaksjon som nevnt i bokstavene 1 a–c, skal vedkommende registreres, jf. politiregisterloven § 12 annet ledd nr. 3.
3. Alle som er registrert i etterforskningsregisteret, jf. politiregisterloven § 12 tredje ledd, og som senere ilegges straff for et forhold som etter loven kan gi frihetsstraff. Registrering skal foretas uavhengig av den utmålte straff og lovbruddets art, men det må foreligge rettskraftig dom eller vedtatt forelegg. Forenklet forelegg gir ikke grunnlag for registrering, jf. politiregisterloven § 12 første ledd nr. 1 siste punktum.
4. Personer som ved endelig forvaltningsvedtak er besluttet utvist på grunnlag av dom på bot eller betinget fengsel eller et vedtatt forelegg, uavhengig av hvilket lovbrudd reaksjonen gjelder.²
5. a) Personer som tiltales, men som ikke kan straffes på grunn av strafferettslig utilregnelighet og hvor retten heller ikke finner at vilkårene for særreaksjon er oppfylt, skal likevel registreres dersom saken gjelder overtredelse av bestemmelser i straffeloven kapittel 19, § 231, § 233,

² For at straff skal kunne være grunnlag for utvisning, må det dreie seg om et forhold som etter loven kan medføre (minst) tre måneders fengsel, jf. utlendingsloven §§ 66 flg. Vilkåret i politiregisterloven § 12 om at handlingen etter loven kan medføre frihetsstraff vil følgelig gjennomgående være oppfylt.

§ 258, jf. § 257 eller § 268, jf. § 267, eller forsøk på slik overtredelse.

Det samme gjelder personer som har fått sak om slike overtredelser henlagt på grunn av strafferettslig utilregnelighet, men der påtalemyndigheten anser det tilstrekkelig bevist etter strafferettens alminnelige beviskrav at vedkommende har begått handlingen. Beslutning om registrering skal i slike tilfeller treffes av tiltalekompetent påtalemyndighet, dog slik at statsadvokaten treffer beslutningen også i saker der riksadvokaten har eksklusiv tiltalekompetanse.

- b) Personer som er *strafferettslig utilregnelige på grunn av alder*, der påtalemyndigheten anser det bevist, jf. pkt. 5 a) annet avsnitt første punktum, at straffeloven kapittel 19, § 231, § 233, § 258, jf. § 257 eller § 268, jf. § 267 er overtrådt eller at det foreligger et ellers straffbart forsøk på overtredelse av noen av disse bestemmelser. Beslutning om registrering etter dette punkt treffes av statsadvokaten.

Fra reglene i punkt 1-5 gjelder to meget snevre unntak som dels utvider og dels innskrenker adgangen til registrering. Begge unntakene bør tolkes restriktivt av hensyn til likebehandling og for å unngå vanskelige og stigmatiserende vurderinger.

For det første kan registrering *unnlates* dersom det foreligger helt særlige omstendigheter i den enkelte sak som gjør at registrering klart ikke er formålstjenlig. For barn (se punkt 5b) blir vurderingen på dette punkt noe mindre stram, ettersom et viktig formål med registrering er å legge til rette for barnevernsinngrep som er til barnets beste, jf. straffeprosessloven § 224 annet ledd og § 226 første ledd bokstav e. For denne gruppen, dvs. barn mellom 12 og 15 år, skal det derfor mindre til enn ellers før registrering skal unnlates, og det er i noe større utstrekning behov for en konkret vurdering av om det er grunn til å frykte atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Er barnet under 12 år, vil alderen i seg selv som oftest utgjøre en særlig omstendighet som medfører at registrering ikke skal skje.

For det andre kan registrering foretas også i andre tilfeller enn nevnt i punktene 1–5 ovenfor om det foreligger et særlig sterkt behov for registrering og vilkårene i politiregisterloven § 12 er oppfylt. En understreker at dette ikke innebærer at politiet gis adgang til å generelt beslutte at de som begår visse typer kriminalitet (som ikke omfattes av punktene over) skal registreres. Det må foretas en individuell og konkret vurdering av behovet for å registrere den aktuelle personen. Også denne unntaksregelen bør tolkes restriktivt av hensyn til likebehandling og for å unngå vanskelige og stigmatiserende vurderinger.

III Kort om saksbehandlingen

Beslutningen om registrering treffes som hovedregel av påtalemyndigheten i politiet. Dette gjelder inntil videre også beslutninger om overføring av DNA-profil fra etterforskningsregisteret til identitetsregisteret, selv om forskriften § 45-6 første ledd nr. 1 tredje punktum åpner for at også Kripos *kan* treffe slik beslutning.³

Beslutninger om registrering av personer etter henleggelse på grunn av utilregnelighet etter straffeloven § 44, jf. pkt. II 5 a), skal treffes av statsadvokaten dersom saken gjelder andre forhold enn der hvor påtalemyndigheten i politiet har påtalekompetanse. Beslutning om registrering av barn, jf. pkt. II 5 b) treffes av statsadvokaten.

³ Pkt III første avsnitt er endret 4. november 2014. Frem til 1. juli 2014 lød bestemmelsen slik: "Beslutning om overføring fra etterforskningsregisteret til identitetsregisteret *treffes av Kripos...*", men denne ordningen viste seg av ulike grunner å være uhensiktsmessig.

Beslutning om registrering skal treffes så raskt som mulig etter at det foreligger avgjørelse som gir grunnlag for dette. Registrering på grunnlag av utenlandske avgjørelser besluttet i det politidistrikt som har fått kunnskap om avgjørelsen, eventuelt av påtalemyndigheten ved Kripos. Det skal gis underretning om beslutningen uten ugrunnet opphold, jf. politiregisterforskriften § 45-13 første ledd, og dette kan som før gjøres ved at det orienteres om registreringsvedtaket.

Klager over registreringsbeslutninger behandles av overordnet påtalemyndighet, jf. politiregisterforskriften § 45-20. Reglene i forvaltningsloven gjelder ved klagebehandlingen, så langt de passer. Se også riksadvokatens rundskriv nr. 2/1996 og nr. 4/2002 om behandling av klager over påtalebeslutninger. Det nevnes særskilt at klager over beslutninger om registrering i alminnelighet ikke bør gis oppsettende virkning. Politiet skal sende kopi til klager av sin innstilling i klagesaken, og det bør fremgå av oversendelsespåtegningen at dette er gjort.

Det foretas justeringer i BL knyttet til forelegg, slik at de som ilegges forelegg som gir grunnlag for registrering i identitetsregisteret opplyses om at vedtakelse vil ha denne konsekvensen.⁴ Endringene i BL iverksettes etter planen 20. november d.å. Inntil de er gjennomført, må aktuelle foreleggsmottakere for ordens skyld gis den samme informasjonen ved en manuell tilføyelse på forelegget eller på annen (dokumentert) måte.

Ovennevnte retningslinjer vil innebære en betydelig økning i antall personer som skal registreres i identitetsregisteret, og det er viktig å ha gode rutiner for beslutning om registrering og innhenting av prøver for analyse. En minner om muligheten til på etterforsningsstadiet å registrere mistenkte i etterforsningsregisteret. Samtidig påpekes at det i forarbeidene til lovendringen som hjemler etterforsningsregisteret er forutsatt at etablering av registeret i seg selv "ikke innebærer noen utvidelse eller økning av hvor mange prøver som skal tas og DNA-profiler som skal fremstilles" (jf. Ot.prp. nr. 42 (2007-2008) s. 3. Det er følgelig f.eks. ikke adgang til å la DNA-profilering inngå som en del av signaleringen av alle mistenkte.

Tor-Aksel Busch

Guri Lenth
kst. førstestatsadvokat

- Gjenpart: 1. Justisdepartementet, Politiavdelingen
2. Politidirektoratet
3. Sjefen for Politiets utlendingsenhet
4. Folkehelseinstituttet
5. Datatilsynet
6. Advokatforeningen

⁴ Teksten under overskriften "Konsekvenser av at du vedtar forelegget" får en tilføyelse om at forelegg for overtredelse av straffeloven kapittel 19, § 258, jf. 257 og § 268, jf. § 267, på samme måte som en dom, medfører registrering i DNA identitetsregisteret. Videre tilføyes en setning i standardteksten knyttet til rutinen "Standardtekst: Varsel om mulig bortvisning/utvisning". Ny siste setning skal lyde: "Vedtak om utvisning gir også grunnlag for registrering i DNA identitetsregisteret."